

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» доктори илмҳои биологӣ, профессор Давлатзода С.Х.

» 08 соли 2022

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» ба диссертатсияи Сафарзода Рухангези Акбар дар мавзуйи «Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) пешниҳод шудааст.

Масъалаи тарҷума яке аз масъалаҳои муҳими илми филология ба ҳисоб рафта, дар соҳаи забоншиносии муқоисавӣ нақши муҳим дорад. Дар баробари рушди ҷомеа ва муносибатҳои байналмилалӣ миёну халқу давлатҳои гуногун забонҳо низ инкишоф меёбанд ва ба тағйирот дучор мешаванд. Забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ низ аз ин раванд истисно нестанд. Забони тоҷикӣ яке аз забонҳои қадимтарин ва серғановат ба шумор меравад. Забони англисӣ низ яке аз забонҳои серистеъмолтарини дунё аст. Аз ин рӯ, грамматика, имло ва захираи луғавии забонҳои мавриди назар ҳамарӯза ба тағйироту навгониҳо рӯ ба рӯ мешаванд ва дар баробари ин масъалаҳои гуногуни тарҷума ба миён меоянд. Тарҷума ва тарҷумашиносӣ яке аз илмҳои мубрами даврони муосир ба ҳисоб мераванд ва вобаста ба рушди забон он ҳам ба мушкилиҳо дучор мешавад. Аз ин лиҳоз, муҳаққиқ омӯзиш ва баррасии калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредорро дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума мавриди таҳлилу таҳқиқ қарор додааст. Пажӯҳиши мазкур мубрам ва саривақтӣ буда, муаллиф паҳлуҳои норавшани масъалаи калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредорро таҳқиқ намудааст. Сохторҳои нимтиредор хоси забони англисӣ буда, тарҷумаи он диққати махсусро талаб мекунад.

Диссертатсияи Сафарзода Рухангези Акбар «Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума» унвон дошта, номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, 3 боб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва феҳристи адабиётро дар бар мегирад.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзӯ, дараҷаи таҳқиқ, робитаҳои таҳқиқ бо барномаҳо, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ, объект ва мавзӯи таҳқиқ, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, сарчашмаи таҳқиқот, заминаҳои эмпирикӣ, навгониҳои илмӣ таҳқиқ, нуктаҳои асосии диссертатсия, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот, дараҷаи эътимоднокии таҳқиқ, мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии муҳаққиқ, нуктаҳои муҳими диссертатсия, коркард ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия дарҷ гардидааст.

Асосҳои назариявӣ таҳқиқотро асарҳои илмию назариявӣ олимони барҷастаи ватаниву хориҷӣ, аз қабилӣ, И.В. Арнолд, О.Д. Мешков, П.В. Сарев, Е.С. Кубрякова, П.М. Карашук, В.С. Виноградов, А.В. Фёдоров, Б. Ниёзмӯхаммадов, Ш. Рустамов, С. Ҳошимов, С. Раҳматуллозода, М.Н. Қосимова, М.Н. Азимова, П. Ҷамшедов, А. Мамадназаров, Ф.М. Турсунов ва дигарон ташкил медиҳанд, ки дар илми забоншиносӣ ва тарҷумашиносӣ саҳми арзанда гузоштаанд.

Сарчашмаҳои таҳқиқотро матнҳои асарҳои бадеии нависандагони барҷастаи тоҷик ва англис, аз қабилӣ Садриддин Айнӣ, Фотех Ниёзӣ, Артур Конан Дойл, Роберт Люис Стивенсон, Шарлотта Бронте, Эрнест Хемингвей, инчунин фарҳангҳои дузабонаи англисӣ-тоҷикӣ, англисӣ-русӣ ва русӣ-англисӣ ва рӯзномаҳои нашрияҳои англисзабон ташкил медиҳанд, ки пояи амалии диссертатсияро мустаҳкам намудаанд.

Навгониҳои илмӣ диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки дар он таҳлили муқоисавӣ-типологии низоми воҳидҳои мураккаби луғавӣ ва сохторҳои нимтиредори забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума бори нахуст ба роҳ монда шудааст.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки мавод ва натиҷаҳои илмӣ диссертатсия ба пажӯҳишгарони ҳам забоншинос ва ҳам тарҷумашиноси масъалаҳои низоми воҳидҳои мураккаби луғавӣ ва таркибии забони англисӣ метавонанд ҳамчун роҳнамои илмӣ хизмат намоянд.

Аҳамаияти амалии таҳқиқот дар он инъикос мегардад, ки натиҷаҳои таҳқиқот барои ҳалли мушкилиҳо ва масъалаҳои назариявӣ ва амалии самти забоншиносӣ ва тарҷума кӯмак мерасонад. Истифодаи ҷадвалҳо ва мисолҳои диссертатсия ҳамчун воситаи аёнӣ дар курсҳои луғатшиносӣ, назария ва амалияи тарҷума барои омӯзиши ҳам забони тоҷикӣ ва ҳам англисӣ аз манфиат холӣ нест.

Саҳми шахсии муҳаққиқ дар он зоҳир мегардад, ки бори нахуст воҳидҳои мураккаби луғавӣ забони англисиро дар муқоиса бо забони тоҷикӣ аз лиҳози тарҷумашиносӣ ва бо истифода аз диаграммаҳо ва таҳлили омӯри мавриди таҳқиқоти махсус қарор додааст. Маводи назариявӣ ва

амалии ҷамъоварӣ намудаи муаллиф хеле боарзиш буда, барои ҳалли як қатор масъалаҳои мавҷудаи тарҷумашносии тоҷик саҳми арзанда мегузорад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 13 мақолаи илмӣ, 6-тои онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Россия ба ҷоп расидаанд.

Диссертатсия дар 3 боб таълиф ёфта, боби аввали он «Асосҳои лингвистии омӯзиши воҳидҳои мураккаби луғавӣ» ном дорад. Боби маъмур аз 4 зербоб иборат буда, муаллиф дар он масъалаҳои воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикиро аз нигоҳи муқоиса матраҳ намудааст. Ин боб оид ба воҳидҳои мураккаби луғавӣ дар адабиёти илмии забони англисӣ ва тоҷикӣ бахшида шуда, дар он суҳан дар бораи ҳуди мафҳуми калимаи мураккаб, масъалаи калимасозии воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ, инъикоси воҳидҳои мураккаби луғавӣ дар луғатҳои англисӣ ва тоҷикӣ ва таснифоти онҳо меравад. Дар боби маъмур муҳаққиқ таснифоти воҳидҳои мураккаби луғавии забони англисиро дар асоси таснифоти чандин забоншиносон ба монанди, И.В. Арнолд, В.Д. Аракин, Е.Н. Бортнчук, П.В. Сарёв, А.И. Смирнитский ва дар таъриҳ ба фарҳанги дузабонаи англисӣ-тоҷикии «Standard English-Tajik Dictionary» ба роҳ мондааст (диссертатсия саҳ. 41-44). Ҳамзамон муаллиф воҳидҳои мураккаби луғавии забони англисиро мавриди таҳлили омӯрӣ қарор дода, натиҷаи онро тавассути диаграммаҳо пешниҳод намудааст, ки ин сифати қорро хеле баланд бардошта, шаҳодат аз он медиҳад, ки мавзӯи маъмур аз тарафи муҳаққиқ ҷиддӣ ва дақиқ таҳлилу таҳқиқ шудааст (диссертатсия саҳ.36-37). Боби маъмур дар ҳаҷми 5 банд хулосабандӣ шудааст.

Боби дуюми диссертатсия «Таҳлили муқоисавии сохтор ва маъноии воҳидҳои мураккаби луғавӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ» унвон дорад ва он аз 2 зербоб: зербоби аввал «Таҳлили муқоисавии сохтори воҳидҳои мураккаби луғавӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ» аз 4 зерфасл ва зербоби дуюм «Таҳлили муқоисавии маъноии воҳидҳои мураккаби луғавӣ ва таркибӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ» аз 2 зерфасл иборат аст. Дар боби номбурда воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ вобаста ба роҳҳои ташаккулёбии худ аз ҷиҳати сохтор ва маъно мавриди таҳлили муқоисавӣ қарор дода шудаанд. Ҳамзамон диссертант омилҳо ва таъриҳи ба вуҷуд омадани воҳидҳои мураккаби луғавии забони англисиро таҳлил намуда, ҳар як калимаи онро шарҳ дода аст ва ҳамчунин сарчашмаи маълумотҳоро дарҷ намудааст, ки ин моҳияти илмии таҳқиқотро баланд мебардорад. Ин методи таҳлил барои дуруст дарк намудани муҳтавои диссертатсия мусоидат мекунад. Дар зербоби «2.1.3. Воситаҳои морфологии мураккабсозии калима дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ» ташаккулёбии калимаҳои мураккаби

забонҳои номбурда аз ҷиҳати сохтор бо тартиби морфологӣ ба таври муқоиса мавриди таҳлил қарор дода шудаанд. Дар зербоби «2.1.4. Вижагиҳои хос ва монанди мураккабсозии калима дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ» роҳу усулҳои хос ва монанди ба вучуд омадани воҳидҳои мураккаби луғавӣ забонҳои муқоисашаванда шарҳу тавзеҳ ёфтаанд. Хулосаи боби мазкур бо андешаҳои дақиқи муаллиф ҷамъбаст карда шудааст.

Боби сеюми диссертатсия «Хусусиятҳои тарҷумаи воҳидҳои мураккаби луғавӣ забони англисӣ ба забони тоҷикӣ» аз 6 зербоб иборат мебошад. Дар зербоби аввал муҳаққиқ дар бораи роҳу воситаҳои тарҷумаи воҳидҳои мураккаби луғавӣ забони англисӣ маълумоти мухтасар додааст. Ҳамзамон фикру ақидаҳои забоншиносони ватаниву хориҷиро ба монанди О.Д. Мешков, П.В. Сарёв, И.В. Арнолд, Ҳанс Марчанд, Е.С. Кубрякова, П.М. Карашук, Ш. Рустамов, С. Ҳошимов, Ш. Бобомуродов, В.А. Капранов ва тарҷумашиносон Л.С. Бархударов, В.Н. Комиссаров, В.С. Виноградов, Л.К. Латишев, А.В. Фёдоров, Л.Н. Беляева, П. Ньюмарк, Н.К. Гарбовский, М. Шакурӣ, Ф.М. Турсунов таҳлил намуда, андешаҳои худро низ ибраз доштааст. Дар зербоби дуюми ин боб «Вижагиҳои тарҷумаи калимаҳои мураккаби забони тоҷикӣ ба забони англисӣ» муаллиф воситаҳои тарҷумаи калимаҳои мураккаби забони тоҷикӣ ба забони англисиро бо истифода аз асари «Мақтаби кӯҳна»-и Садриддин Айнӣ ва тарҷумаи он «The Village School» таҳлил намудааст. Дар зербоби сеюм бо номи «Тарҷумаи воҳидҳои мураккаби луғавӣ бо нимтире сохташудаи забони англисӣ ба забони тоҷикӣ» воҳидҳои мураккаби луғавӣ бо нимтире сохташудаи забони англисӣ бо истифода аз мисолҳои асарҳои бадеии Артур Конан Дойл «The Adventures of Sherlock Holmes» ва тарҷумаи тоҷикии он «Ҳикояҳо дар бораи Шерлок Холмс», «Jane Eyre»-и Шарлотта Бронте бо тарҷумаи тоҷикиаш «Ҷейн Эйр», «Treasure Island»-и Стивенсон Роберт Люис бо тарҷумаи тоҷикии он «Ҷазираи ҷавохирот» ва «The Old Man and the Sea»-и Эрнест Хемингвей бо тарҷумаи тоҷикиаш «Муйсафед ва баҳр» муфассал таҳлил карда шудаанд. Дар зербоби чорум «Дараҷаи муодилнокии воҳидҳои мураккаби луғавӣ забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ ва хусусияти тарҷумаи онҳо» сухан оид ба муодилнокии воҳидҳои мураккаби забонҳои мавриди назар дар асоси вижагиҳои тарҷума муқоиса ва таҳлил карда шудаанд. Дар ин зербоб воҳидҳои мураккаб ба таври муфассал ва дар шакли аломатҳо ва ҷадвалҳо амиқ таҳлил шудаанд. Зербоби чоруми боби мазкур ба воҳидҳои мураккаби луғавӣ ихтисоршуда бахшида шудааст. Зербоби шашум «Тарҷумаи сохторҳои нимтиредори забони англисӣ ба забони тоҷикӣ» ном дошта, ба роҳу воситаҳои тарҷумаи сохторҳои нимтиредор, ки хоси забони англисӣ аст ва яке аз хусусиятҳои фарқкунанда дар муқоиса бо забони тоҷикӣ ба ҳисоб

меравад, равшани меандозад. Дар ин зербоб мисолҳо аз рӯзномаҳои англисзабон аз қабилӣ «Newsweek», «The Economist», «The Independent», «The International Herald Tribune», «The Moscow Times» ва «The Times» гирифта шуда, таҳлили онҳо хеле дақиқ ба роҳ монда шудаанд. Боби мазкур низ бо хулосаҳои илмӣ муаллиф ба таври асоснок ҷамъбаст карда шудааст.

Муҳаққиқ ҳар як боби диссертатсияро бо хулосаҳои дақиқ ҷамъбаст намуда, дар хулосаи умумӣ фикру андешаҳои худро ба таври илмӣ асоснок намуда, дуруст ва пурра баён кардааст, ки аҳамияти назарраси назариявӣ ва амалӣ доранд.

Дар хулосаи диссертатсия ҷамъбасти андешаҳои илмӣ муҳаққиқ дар 9 банд фароҳам оварда шудааст. Дар қисмати тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот 6 банд пешниҳод гардидааст.

Рӯйхати адабиёт фарогири адабиёти зарурӣ буда, зербахшҳои муайянро дар бар мегирад ва теъдодашон 182 адад аст, ки ин аз амиқ омӯхта шудани мавзӯи таҳқиқотӣ далолат медиҳад.

Бо вучуди ҳамаи ин муваффақиятҳо дар диссертатсияи Сафарзода Р.А. бархе норасоиву камбудихо ба назар мерасанд, аз ҷумла:

1. Дар мундариҷа номи зербоби 2.2. Таҳлили муқоисавии маъноии воҳидҳои мураккаби луғавӣ ва таркибӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ пурра дарҷ нагардидааст (саҳ. 2);
2. Агар калимаҳои мураккаби забони тоҷикӣ, ки барои таснифот мисол оварда шудаанд, мавриди таҳлил қарор мегирифтанд, арзиши корро боло мебурд (саҳ.65-67);
3. Оид ба сохторҳои нимтиредори забони англисӣ маълумоти назариявӣ камтар ба назар мерасад. Маълумоти муфассал ба мафҳуми диссертатсия равшани бештар меандохт ва барои хонанда фаҳмотар мешуд (боби аввал);
4. На ҳамаи сарчашмаи калимаҳои мураккаби забони англисӣ (саҳ. 22-23, 42-44, 60-61) ва тоҷикӣ (саҳ. 65-67) ишора шудаанд;
5. Хатоҳои техникӣ низ мавҷуданд (саҳ.40, 83).

Дар умум камбудӣ ва эродҳои зикршуда ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири манфӣ нарасонида, арзиши илмӣ онро коста намегардонанд ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиҳанд.

Автореферат ба муҳтавои диссертатсия мутобиқат буда, гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо, тавсияҳо ва мақолаҳои ба ҷоп расонидаи муҳаққиқро инъикос менамоянд.

Диссертатсияи Сафарзода Рухангези Акбар дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума» ба талаботи бандҳои 31-35-и

Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, чавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD)- доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) мебошад.

Тақриз ба диссертатсия ва автореферат дар ҷаласаи васеи кафедраи назария ва типологияи забони англисии Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», суратҷаласаи №1 аз 27.08.2022 тасдиқ гардидааст.

Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 12 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор»- 12 нафар, «зид» -нест, «бетараф» -нест.

Раиси ҷаласа:

номзади илмҳои филологӣ,
мудири кафедраи назария ва
типологияи забони англисии
МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

 Олматова Шарофат Сафаралиевна

Эксперт:

номзади илмҳои филологӣ
саромӯзгори кафедраи назария
ва типологияи забони англисии
МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

 Фатхуллоев Икромуддин Баротович

Котиби ҷаласа:

 **Исманқулова Мавҷуда
Абдуҷалоловна**

Имзоҳои Олматова Ш.С.
ва Фатхуллоев И.Б.-ро тасдиқ менамоем.
Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи
давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав»

**Шукурзод
Джамшед Абдуалим**

« 29 » 08 соли 2022

Суроғи муассисаи пешбар:

Нишонӣ: ш. Бохтар, кӯчаи Алии, 67

Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи

Носири Хусрав

Тел: (+992-32-22), 2-45-20, 2-22-53, 2-54-81.

Email: ktsu78@mail.ru, web-сайт: www.ktsu.edu.tj

